

DOKTORA TEZİ ÖZETLERİ

İKTİSADİ KALKINMADA BİLİM ve TEKNOLOJİ

Bu tezde, iktisadî kalkınma ile teknik ilerleme arasındaki ilişkiler ve modern teknik ilerlemenin başlıca kaynağı olan bilimsel ve teknik araştırma-geliştirme faaliyetlerinin özellikleri incelenmiş, pratik bir sonuç olarak da bu tür faaliyetlerin iktisadî kalkınma amacıyla düzenlenmesi imkânları araştırılmıştır .

Çalışma üç bölümden ibarettir. Birinci Bölümde, ilk insan topluluklarından, Endüstri Devrimi sonuna kadar geniş bir tarih perspektifi içinde, önemli dönüşüm noktaları üzerinde durularak teknik ilerleme ile sosyo-ekonomik değişme-gelişme arasındaki ilişkiler, etkileşmeler incelenmiştir. Bu bölüm, klâsikler endüstrileşme sürecinde yatırıma içerilmiş teknik ilerlemenin kritik rolü ile giderek artan bilim-teknoloji bağlantısının gelişimini saptayarak son bulmaktadır.

İkinci Bölümün ilk kesiminde, teknik ilerleme ile sermaye arasındaki ilişkiler, teknik ilerleme tipleri, teknik ilerlemenin iktisadî büyümeye katkısını ölçmek için yapılmış ekonometrik araştırmaların sonuçları görülmüştür. Bundan sonra, dar anlamda teknik ilerlemenin ortaya çıkış şekli olan icat ve yenilik üzerinde durulmuştur (Tez, geniş anlamda bir teknik ilerleme tanımına dahil edilebilecek eğitim ve sosyal organizasyon sorunlarını kapsamamaktadır.) İkinci Bölümün sonunda, modern icat ve yeniliğin kaynağı olan bilimsel ve teknik araştırma-geliştirme faaliyetlerinin ileri endüstri ülkelerindeki özellikleri, ekonomik faaliyetin bir kesiti olarak incelenmiştir.

Üçüncü Bölüm, kendisi teknoloji üretmeyen az gelişmiş ülkeler için endüstrileşme ve ekonomik bağımsızlık konusunda hayati önem taşıyan teknoloji transferi meselelerini inceleyerek başlamaktadır. Bu inceleme yapılırken, az gelişmişliğin teknolojik açıdan bir tanımının da ortaya konmasına çalışılmıştır.

Daha sonra, üç bölümdeki veriler, gözlemler ve varılan sonuçların ışığı altında, bilim ve teknolojinin belli amaçlarla düzenlenmesi, plânlanması anlamına gelen Bilim Politikasının temel meseleleri tartışılmış ve az gelişmiş bir ülke için bir bilim politikasının anlamı, tutarlılığı ve gerçekliliği araştırılmıştır. Ortaya çıkan başlıca sonuçlar şu noktalarda toplanabilir :

(1) Gelişmiş ülkelerdeki bilim politikalarının askerî-siyasî-prestij amaçlarına dönük olması, burada geliştirilmiş bilim politikası kavram, metod ve uygulama mekanizmalarını, az gelişmiş ülkeler için uygun olmaktan çıkarmaktadır; çünkü endüstrileşmiş ülkelerde endüstrinin teknoloji talebi normal ekonomik faaliyet sürecinde karşılanmakta, devletin üretime yönelmiş bir araştırma politikası getirmesini gereksiz kılmaktadır.

(2) Buna rağmen az gelişmiş ülkeler, gelişmiş ülkelerdeki bilim politikası literatürünü, karar mekanizmasını ve organlarını, yukarıdaki hususu gözönünde tutmadan, eleştirisiz benimseme yolundadırlar.

(3) İktisadî kalkınmayı gerçekleştirme yolunda başarı kazanmış bir bilim politikası örneği mevcut olmadığı gibi, bu konuda geliştirilmiş az sayıda radikal «sıçrama» modeli de henüz bir yerde denenmemiştir.

(2) Eğer, kalkınma amacına yönelmiş bir bilim politikası yapılacaksa, bunun, bir iktisadî plânlama mekanizması ile beraber veya onun içinde gerçekleştirilmesi başarı için önemli bir şarttır, çünkü, bilim politikası, amaçlarını, stratejisini, iktisadî ve sosyal amaçlardan ve stratejiden alınacak veya amaçlar ve stratejiler beraberce saptanacaktır.

(5) Bilim Politikası mümkün olduğu kadar uzun devrede dünyadaki bilim-teknoloji ve toplumsal gelişme trendleri anlaşılabilir şekilde kararlaştırılmalı ve uygulamada eğitimden vergi politikasına kadar bütün politika ve kararlarla uyumluluk sağlanmalıdır.

Bu sonuçlar gözönünde tutularak, Üçüncü Bölümün son kesiminde, Türkiye'deki bilim politikası faaliyetleri, endüstrileşme açısından incelenmiş, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TUBİTAK) ve Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın meydana getirdiği mekanizma içinde alınan «bilim politikası» kararları eleştirilmiştir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının uygulanma döneminde başlayan Bilim Politikası faaliyetlerinin bugüne kadarki başarısızlıklarının başlıca nedeni, Türk endüstrisinin teknoloji talebini dış ekono-

milerden karşılayarak yurt içindeki araştırma faaliyetlerine ihtiyaç duymadığı noktasında toplanıyor. Bu yüzden, Türkiye'deki araştırma potansiyeli, hemen tamamen akademik-bürokratik araştırma faaliyetlerine yönelmekten kurtulamamaktadır.

Endüstrinin yerli araştırma talep etmemesi de, bugüne kadar ki iktisadî kararların, (plân içinde veya dışında) iktisadî bağımsızlığı ve hızlı endüstrileşmeyi öngörmemiş olduğu ihtimalini akla getirmektedir. Eğer, Türk ekonomisi, kendini besleyen-götüren, bağımsız bir büyüme sürecine sokulmuş olsaydı, bilim politikası da rasyonel ve üretken bir şekil alırdı. Buna «organik bilim politikası» anlayışı diyebiliriz.

Böylece, Türkiye'de, kalkınma amacına yönelmiş bir bilim politikası yapmak ve uygulamak, gerçek kalkınmayı ve ekonomik bağımsızlığı öngören bir iktisat politikası içinde mümkündür. Yoksa, bilim politikası organları, karar mekanizmaları ve kısa devrede talebi karşılayacak araştırma potansiyeli şimdiden mevcuttur.

Bunun dışında, pratik olarak bilim politikası alanında, Türkiye'ye teknoloji transferinin kontrolü için etkin bir mekanizma getirmek, gerek teknoloji transferi sırasında, gerek yatırım projelerinde «teknoloji seçimi» için kriterler geliştirmek acil sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bunlara ilâve olarak, doğması muhtemel araştırmaları yapacak potansiyeli yaratmak ve elde etkin bir tarzda tutabilmek için gayrî-iktisadî ve sosyal amaçlı büyük araştırma projelerine (güdümlü projeler) başlamak gerekecektir.